KUNGL KRIGSVETENSKAPS-
AKADEMIENS
Handlingar och Tidskrift

Bihäfte / Appendix

Öarna i Östersjön – tillgång eller problem för Nato?

av Karlis Neretnieks

The Islands in the Baltic Sea – Assets or a Problem for NATO

by Karlis Neretnieks

WWW.KKRVA.SE

Öarna i Östersjön – tillgång eller problem för Nato?

av Karlis Neretnieks

The islands in the Baltic Sea – assets or a problem for NATO

by Karlis Neretnieks

I häftet återfinns artikeln såväl på svenska som på engelska. Den på svenska först, därefter den på engelska.

In the supplement you will find the article in both a Swedish and an English version. First the Swedish one followed by the one in English.

Öarna i Östersjön – tillgång eller problem för Nato?

av Karlis Neretnieks

Svenska/Swedish

ARTIKELN SKA SES som en fördjupad analys av de tankar rörande Östersjöns betydelse för Nato i händelse av en konflikt i regionen som presenterades i artikeln ”Nato och den nordisk/baltiska regionen – ett strategiskt och operativt bedömande”, som finns publicerad i *KKRVA Handlingar och Tidskrift* nr 2 2024.[1] Gotlands betydelse har belysts i ett flertal artiklar såväl i svensk som utländsk press. Övriga öar har dock ägnats mindre uppmärksamhet. Avsikten med artikeln är att peka på övriga öars betydelse, då de i flera avseenden kan vara lika betydelsefulla som Gotland, fast då på grund av andra skäl.

I den tidigare uppsatsen konstaterades att möjligheterna för att kunna föra förstärkningar till Baltikum över Östersjön, såväl sjöledes som genom luften, skulle kunna vara helt avgörande för Natos möjligheter att försvara de baltiska staterna. Alternativet att försöka nå Baltikum med markstridskrafter landvägen via Polen, förbi Kaliningrad, kommer sannolikt ta så lång tid, beroende på ryska möjligheter till motverkan, att de riskerar komma för sent. Likaså lyftes sårbarheten hos landförbindelserna från södra till norra Sverige fram som en faktor vilken kunde äventyra förstärkningstransporter till ”the High North”. I denna artikel framgår tydligt att Åland här har en nyckelroll i händelse av att andra transportvägar måste sökas.

Den, och andra slutsatser i artikeln, ger starka motiv till att analysera delfaktorer som alliansens behov av marina kapaciteter av olika slag, navigatoriska förhållanden och militärgeografiska förhållanden, och de större öarnas betydelse för operationer i Östersjön. Artikeln utgör ett led i denna fortsatta analys.

Artikeln och det tidigare uppsatsen ingår i Kungl Krigsvetenskapsakademiens projekt SV-A-R (Sverige i EU och Nato – Avskräckning och Resiliens).

Öarna och deras betydelse

Gotlands betydelse för Natos möjligheter att stödja Baltikum i händelse av ett ryskt angrepp har länge intagit en central plats i den svenska försvarsdebatten. Det med all rätt. Det finns dock fler öar i Östersjön som kan ha en stor operativ betydelse vid en konflikt som berör östersjöområdet. Öar som, om de föll i ryska händer, också skulle utgöra rejäla problem för Nato vid försvaret av den nordisk-baltiska regionen. Ofta större problem än vad som kanske framgår vid ett första påseende, men där öarna även

kan bidra till att öka Natos krigföringsförmåga om de utnyttjas på rätt sätt.

Nedan några tankar kring Ålands, Gotlands, Ösel/Dagös och Bornholms betydelse kopplat till militära operationer i östersjöområdet. Perspektivet kan uppfattas som något Sverigecentrerat, det är dock med avsikt. Som varande icke omedelbar ”frontstat”, med en landgräns mot Ryssland, är Sverige det land i regionen som borde kunna avdela mest resurser för att hantera olika händelseutvecklingar kopplat till öarna i Östersjön. Dessutom kan de på grund av de relativt korta geografiska avstånden komma till insats tämligen snabbt.

Ålands betydelse är trefaldig. Två problem är kopplade till hur ryska långräckviddiga vapensystem på Åland skulle kunna inverka på Natos sjö- och flygoperationer och ett till skyddet av sjötransporter i Bottenhavet. Att transporter till och från södra Finland och norra Baltikum genom luften eller på havet skulle bli mer riskfyllda med ryska långräckviddiga vapensystem grupperade på Åland är uppenbart. Därutöver skulle förekomsten av ryska sådana system på ögruppen också försvåra allierade flygoperationer över sydvästra Finland och delar av östra Sverige. Det är cirka 120 kilometer från Mariehamn till Uppsala och ungefär lika långt till Åbo. Inte ovanliga räckvidder för moderna luftvärnsrobotsystem.[2]

Förutom att Natos sjö- och flygoperationer skulle kunna påverkas uppstår ytterligare ett allvarligt problem om Ryssland skulle lyckas besätta hela eller delar av ögruppen. De svenska och finska möjligheterna att hindra ryska ubåtar att passera in i Bottenhavet genom att lägga ut minor och vidta andra åtgärder i den åländska skärgården skulle äventyras. Därmed skulle sjötrafiken mellan Sverige och Finland över Norra Kvarken hotas. Men även att sjövägen transportera gods från Mellansverige till Norrland skulle bli avsevärt farligare, transporter som är viktiga ur såväl militär som civil synvinkel. Civilt ur försörjningssynpunkt, militärt vad det gäller att kunna föra förband och förnödenheter till Finland och norra Sverige. Möjligheterna att kunna genomföra transporter till Norrland via Bottenhavet kan vara avgörande för försvaret av Nordkalotten, med tanke på de sårbara landförbindelserna genom Sverige. Mellan Mälardalen och Luleå är det tio större älvar, med ett fåtal förbindelser över varje. Broar är sedan länge ett tacksamt mål för olika långräckviddiga precisionsstyrda vapen, som t ex kryssningsrobotar.

Ålandstraktaten från 1921 komplicerar Finlands, och därmed Natos, försvar av ögruppen, då den förbjuder militär närvaro på ögruppen i fredstid. Den tillåter dock att ögruppen försvaras.[3] Den svenskspråkiga Nylands brigad, med högkvarter i Dragsvik på det finska fastlandet, har sedan länge haft uppgiften att snabbt besätta och försvara Åland i händelse av ett krigshot. Med hänsyn till ögruppens storlek, 6 700 större och mindre öar, dess geografiska läge och dess betydelse för såväl Sverige som Finland, borde det vara en självklarhet att även Sverige öronmärker ett antal förband vilka har som förstahandsuppgift att tillsammans med Nylands brigad försvara ögruppen. Vi talar här om någon eller några amfibiebataljoner.

Ösel/Dagö (Saaremaa/Hiiumaa) nämns sällan i debatten (åtminstone inte i Sverige), men en förlust av öarna, med följden att Ryssland skulle ha möjligheter att gruppera sjö- och luftmålsbekämpningssystem där, skulle innebära allvarliga konsekvenser för Natos möjligheter att förstärka Estland direkt via luften eller sjövägen. Men även trafiken på finska hamnar i Finska viken skulle äventyras. Ofta framhålls att Finland och Estland tillsammans skulle kunna spärra Finska viken för all marin verksamhet som sker ovan vattenytan. Det är sant. Men ett

ryskt innehav av Dagö skulle innebära att även Natos sjötrafik in och ut ur Finska viken skulle vara allvarligt hotad. Avståndet från Dagö till Hangö i Finland är mindre än 100 kilometer, ett tämligen kort avstånd för moderna sjömålsrobotar.[4] Från Ösel skulle det vara möjligt att avbryta all sjötrafik in och ut ur Rigabukten och även hota trafiken på Ventspils, Lettlands viktigaste hamn på Östersjökusten. Avståndet från Ösel till Ventspils är cirka 60 kilometer.

Det är ingen tillfällighet att Estland, trots det starka hotet vid landgränsen mot Ryssland, vilket kräver det mesta av landets militära resurser, ändå anskaffar sjömålsrobotar.[5] Förutom att bidra till att spärra Finska viken måste även kuppartade företag mot Ösel och Dagö kunna mötas. Att negligera försvaret av öarna vore ett stort misstag, men det är ingen obetydlig uppgift. Speciellt inte för ett land med totalt 1,3 miljoner innevånare. Ösel är nästan lika stor som Gotland, cirka 2 600 km² respektive cirka 3 000 km². Dagö är nästan dubbel så stor som Bornholm, cirka 1 000 km² respektive 590 km².

Här, liksom i fallet Åland, finns det goda skäl att överväga om inte Sverige skulle kunna spela en roll för att redan under en kris kunna förstärka försvaret av Ösel och Dagö, och också kunna bidra till att återta öarna i det fall de helt eller delvis skulle ha besatts av Ryssland i inledningsskedet av en konflikt. Även här som när det gäller Åland, skulle antagligen svenska amfibieförband vara ett lämpligt instrument med sina organisatoriskt ingående sjötransportresurser. Beroende på situationen i övrigt bör här heller inte finska åtgärder för att bidra till skyddet av Ösel och Dagö uteslutas.

Som ett alternativ skulle det vara intressant att närmare studera om öarna kan försvaras från det estniska fastlandet, endast med utnyttjande av olika indirekta system som artilleri och drönare. En metod som ofta förespråkats i olika sammanhang de senaste hundra åren, men som sällan lyckats i praktiken. Dock, det vi ser i Ukraina idag innebär ett tekniksprång som kanske skulle kunna göra ett sådant koncept genomförbart. Avstånden på vilka systemen skulle behöva verka understiger 100 kilometer, vilket skulle tillåta insatser med tämligen många olika vapensystem.

Gotlands betydelse, och faran med att Ryssland med långräckviddiga sjömåls- och luftvärnssystem därifrån skulle kunna försvåra Natos möjligheter att föra förstärkningar till Baltikum, har ägnats mycket utrymme i debatten. Samstämmigheten i att ön därför måste ha ett adekvat försvar är stor. Här bör dock två aspekter lyftas fram. En som verkar försvinna i den allmänna glädjen över att förband från allierade länder övar på ön, och förutsätts bidra till Gotlands försvar. Så kan säkert vara fallet i situationer där vi fått tillräcklig förvarning om att en konflikt kan vara förestående, och att våra allierade har förband gripbara med kort varsel. Problemet med en sådan inriktning just i fallet Gotland (och övriga öar i Östersjön), är att förvarningstiden inför ett angrepp kan vara mycket kort. Snabbheten i Natos beslutsprocess bör heller inte överskattas.

Rysslands möjligheter att efter ett krigsutbrott bedriva landstignings- eller luftlandsättningsoperationer i Östersjöområdet kommer att vara begränsade. De hamnar som operationerna skulle kunna utgå ifrån; Kronstadt och Baltisjk (i Kaliningradexklaven), kommer i praktiken inte kunna användas på grund av Natos motverkan. Finska viken kommer med stor sannolikhet vara spärrad av Finland och Estland. Baltisjk ligger mindre än 40 kilometer från polskt territorium, och utloppet från Frisches Haff (lagunen där flottbasen ligger) kommer antagligen att bli minerat av Nato i ett mycket tidigt skede av

en konflikt, en operation där svenska ubåtar skulle kunna ha en roll.[6] Likaså kommer det knappast vara möjligt för Ryssland att genomföra några större flygtransportrörelser över Östersjön i det läget. Det bästa, kanske enda, tillfället för Ryssland att ta Gotland är om den operationen är den som inleder kriget och att den kan genomföras tämligen överraskande.

Det innebär att vår, Natos, planering för försvaret av ön bör bygga på att ett kupp-artat besättande av ön ska kunna avvärjas med där befintliga resurser, och inte förutsätta att förstärkningar, svenska eller utländska, hinner tillföras. Den nuvarande inriktningen för svensk militär närvaro på Gotland (enligt försvarsberedningens förslag och ÖB budgetunderlag)[7] är otillräcklig. En med artilleri och luftvärn förstärkt bataljon räcker inte. Snarare borde vi tala om det dubbla. Och lika viktigt: alla förband på ön bör i huvudsak vara bemannade med på ön boende personal. Det vore fullt möjligt, om man ville.

Befolkningsunderlaget på Gotland räcker till att krigsplacera upp till cirka 5 000 personer (ungefär det antal som mobiliserade på ön under kalla kriget). Något som borde räcka till att fördubbla den nu planerade organisationen. Visst, det skulle innebära att antalet gotlänningar som gjorde värnplikt, proportionellt sett, skulle vara avsevärt fler än vad som gällde på fastlandet. Men det borde inte vara omöjligt att skapa incitament som möjliggjorde en sådan ordning. Allt behöver inte vara exakt lika över hela landet. Som kuriosa: på Gotland infördes en typ av allmän värnplikt redan 1812, Gotlands nationalbeväring,[8] det vill säga nästan 90 år innan samma sak skedde på fastlandet år 1901. Också den gången grundat på insikten att försvaret av Gotland ställer speciella krav på beredskap. Det som en erfarenhet av den överraskande ryska ockupationen av ön våren 1808.

Den andra aspekten är att vi alltför sällan diskuterar de möjligheter som Gotland ger oss, Nato, att begränsa den ryska handlingsfriheten i och över Östersjön. Eller uttryckt på ett annat sätt: hur kan vi använda ön för att öka alliansens förmåga att försvara den nordisk-baltiska regionen? Här följer några möjligheter att utnyttja ön för att öka alliansens krigföringsförmåga: gruppera sensorer för att få tidig förvarning om mot fastlandet anflygande flygplan och kryssningsrobotar; ön kan utgöra en ”första försvarslinje” för att med kvalificerade luftvärnssystem möta hot mot fastlandet; signalspaning; basering av ubåtsjakthelikoptrar på ön för att ge dem ökad uthållighet; med eget långräckviddigt luftvärn skydda och understödja egna flygresurser som opererar över Östersjön; framskjuten bas för drönare för såväl havsövervakning som insatser i Baltikum; gruppering av markrobotar för insats i Baltikum, det är lite drygt 500 kilometer till lettisk-ryska gränsen. Några av uppgifterna ovan var aktuella redan under kalla kriget, t ex att utnyttja ön som sensorplattform. Vapenutvecklingen sedan dess innebär att ön skulle kunna ges en betydligt mer aktiv roll i dag än vad som var möjligt då.

Bornholms läge i södra Östersjön skulle ur rysk synvinkel göra ön till en optimal plattform för främst olika långräckviddiga sjömålsbekämpningssystem med syfte att hindra fartyg som passerar Bälten och Öresund att komma in i Östersjön. Avståndet till svenska fastlandet är cirka 40 kilometer och till polska kusten cirka 100 km. I dag tämligen korta avstånd för sjömålsrobotar. Inte heller borde avstånden vara något större problem för på ön baserade sensorer för målinmätning, t ex drönare. För rysk del, om man lyckas besätta Bornholm, är kanske det stora problemet att ön är så liten. Möjligheterna

att dölja skrymmande robotutskjutningsanordningar med stödsystem är tämligen begränsade. Dock, den totala hänsynslöshet som präglar rysk krigföring kommer sannolikt innebära att civila infrastruktur som skolor, sjukhus etc kommer att utnyttjas som ”sköldar” för militär verksamhet och gruppering av olika vapensystem. Något som sannolikt kan leda till viss tvekan hos Nato att bekämpa även identifierade mål. Ett problem som kommer vara aktuellt inte bara på Bornholm.

När det gäller försvaret av Bornholm är problemen likartade med de som diskuterades ovan när det gäller Gotland. Öns egen militära potential, bland annat vad avser bemanning av förbanden som ska försvara ön, bör exempelvis utnyttjas så långt det överhuvudtaget är möjligt, i likhet med hur det gjordes under kalla kriget.[9] Det får inte vara en attraktiv möjlighet för Ryssland att kuppartat försöka besätta ön strax före, eller i samband med ett krigsutbrott i Östersjöområdet.

Slutsatser

Åland är ett gemensamt finsk-svenskt problem, där Sverige borde ge ett substantiellt bidrag till försvaret av ögruppen. Ösel/Dagös betydelse uppmärksammas sällan i Sverige, men är också ett område där svenska insatser skulle kunna göra skillnad. I båda fallen i första hand med amfibieförband, något som talar för att den komponenten i Försvarsmakten bör utökas tämligen radikalt. Behovet av att försvara Gotland är inte ifrågasatt i Sverige. Dock finns det skäl att se över för hur försvaret organiseras och hur ön kan utnyttjas till att förstärka Natos krigföringsförmåga i Östersjöområdet. Bornholms centrala plats i södra Östersjön gör att ön bör ges en försvarsmodell som i första hand är inriktad på att avvärja ett kuppartat angrepp. Sammantaget: öarna i Östersjön är inte bara platser som måste försvaras för att hindra Ryssland från att kunna utnyttja dem, de är också en tillgång för att skydda andra delar av Östersjöregionen, och de kan och bör även utnyttjas som plattformar för olika typer av insatser som stöd för alliansens försvar av Baltikum.

Författaren är generalmajor (PA). Tidigare chef för Försvarshögskolan, operationsledare dåvarande Milo Mitt, brigadchef m m. Han är ledamot av KKrVA.

Noter (svensk version)

1. Neretnieks, Karlis: ”Nato och den nordisk/baltiska regionen – ett strategiskt och operativt bedömande”, *KKrVAHT*, nr 2 2024, *https://kkrva.se/hot/2024:2/11-neretnieks-nato-och-den-nordiska.pdf*.
2. Det finns flera olika typer av ryska långräckviddiga luftvärnssystem, S-500 kan tjäna som exempel. Systemet har en räckvidd på cirka 500 kilometer under optimala förhållanden och uppges kunna bekämpa såväl ballistiska robotar som flygplan, *https://en.wikipedia.org/wiki/S-500_missile_system*.
3. Ålands demilitariserade ställning regleras i flera olika avtal, bland annat Ålandskonventionen från 1921 och fredsavtalet med Sovjet 1940 (där Ålands status på nytt bekräftades i ett finsk-ryskt avtal 1992). En närmare utredning om gällande förhållanden framgår av: *Ålands demilitarisering och neutralisering*, Ålands landskapsregering, *https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/dossier-demilitarisering-slutlig-uppdaterad-11-2-2016.pdf*.
4. Ryssland har ett antal olika sjömålsrobotar, här en hänvisning till överljudsroboten P-800 Oniks som ett exempel. Roboten har en räckvidd på 150-300 kilometer, kan avfyras från land, fartyg och flygplan och har använts såväl i Syrien som Ukraina. ”P-800 Oniks”, *Wikipedia*, *https://en.wikipedia.org/wiki/P-800_Oniks*.
5. Häggblom, Robin: ”Estonia’s Blue Spear AShM System achieves IOC”, *Naval News*, 2024-02-12, *https://www.navalnews.com/naval-news/2024/02/estonias-blue-spear-ashm-system-achieves-ioc/*. Blue spear är en vidareutvecklad variant av den israeliska roboten Gabriel. Blue spear uppges ha en räckvidd på nära 300 kilometer.
6. De svenska ubåtarna av Gotlandklass har minläggningsförmåga. *http://www.kockums.se/en/products-services/submarines/gotland-class/*.
7. ÖB budgetunderlag 2024 beteckning FM2023-24770:26 underbilaga 1, s 4, *https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/budgetunderlag/budgetunderlag-2025/fm2023-24770.26-fm-bu25-ny-underbilaga-1.1-krigsorganisationens-utveckling-2025-2035-0.pdf*.
8. Gotlands nationalbeväring, styrkan bestod av ca 7 000 man infanteri och en artillerikomponent. ”Gotlands nationalbeväring”, *Wikipedia*, *https://sv.wikipedia.org/wiki/Gotlands_nationalbev%C3%A4ring*.
9. Under kalla kriget fanns permanent på Bornholm en skyttebataljon som vid mobilisering av reservister boende på ön tillväxte till en brigad. ”Outline of the Danish Armed Forces at the end of the Cold War”, *Wikipedia*, *https://en.wikipedia.org/wiki/Outline_of_the_Danish_Armed_Forces_at_the_end_of_the_Cold_War*.

The islands in the Baltic Sea – assets or a problem for NATO

by Karlis Neretnieks

English/engelska

THE ARTICLE SHOULD be seen as an in-depth analysis of some ideas regarding the importance of the Baltic Sea for NATO in the event of a conflict in the region, that were presented in the article "NATO and the Nordic/Baltic region – a strategic and operational assessment"[10] published in *The Royal Swedish Academy of War Sciences Proceedings and Journal* No. 2 2024. Here the focus is on the importance of the islands in the Baltic Sea.

The importance of Gotland has been thoroughly discussed in numerous articles and papers. However, less attention has been paid to the other larger islands in the Baltic Sea. The purpose of the article is to take a closer look at these islands, as they can be as important as Gotland, but for other reasons.

The analysis in the earlier paper led to the conclusion that the possibilities to bring reinforcements to the Baltic States across the Baltic Sea, both by sea and air, probably would be crucial for NATO's ability to defend the Baltic states. The alternative, trying to reinforce the Baltic States with ground forces by land via Poland, bypassing Kaliningrad, will probably take so long, due to Russian counter actions, that they risk arriving too late.

Likewise, the vulnerability of the land lines of communication from southern to northern Sweden was highlighted as a factor that could jeopardise reinforcements and supplies reaching the High North. The analysis in this article clearly indicates that Åland has a key role to play in this context, in case sea transport should be an alternative.

This, and other conclusions in the article, gives strong motives for analysing other factors regarding the Baltic Sea, such as the alliance's need for naval capabilities of various kinds, navigational and military-geographical conditions, including the importance of the larger islands for operations in the Baltic Sea. This article analyses the significance of the islands.

This article and the earlier mentioned paper assessing strategic and operational factors influencing NATO's operations in the region as a whole is a part of the Royal Swedish Academy of War Sciences' project SV-A-R (Sweden in the EU and NATO – Deterrence and Resilience).

The islands

Gotland's importance for NATO's ability to support the Baltic States in the event of a Russian attack has long been a central topic

in the Swedish defence debate. Rightly so. However, there are other islands in the Baltic Sea that also could have a major operational importance in a conflict in the Baltic Sea region. Islands that, if occupied by Russia, would pose great problems for NATO in the defence of the Nordic-Baltic region. Often bigger problems than it may appear at a first glance, but these islands could also be an asset, increasing NATO's capabilities if used in the right way.

Below are some thoughts on the importance of Åland, Gotland, Saaremaa/Hiiumaa and Bornholm in connection with military operations in the Baltic Sea area. The perspective can be perceived as somewhat Sweden-centric, but that is intentional. As a non-immediate "frontline state", not having a land border with Russia, but having the longest coastline of all countries bordering the Baltic Sea, Sweden is the country in the region that should be best suited to generate assets to deal with various contingencies linked to the islands in the Baltic Sea. In addition, due to the short geographical distances from different possible launching points, they could be deployed fairly quickly.

Åland's importance is threefold. Two problems are linked to how Russian long-range weapon systems on Åland could affect NATO's sea and air operations, and one to the protection of maritime transport in the Bothnian Sea. It is obvious that transports to and from southern Finland and Estonia by air or sea would become more hazardous with Russian long-range weapon systems deployed on Åland. In addition, the presence of such Russian systems in the Åland archipelago would also make it more difficult for NATO to conduct air operations over southwestern Finland and parts of eastern Sweden. It is about 120 kilometres from Mariehamn (on Åland) to Uppsala (in Sweden) and about the same distance to Turku (on mainland Finland). Not unusual ranges for modern anti-air missile systems.[11]

In addition to the fact that NATO's sea and air operations could be affected, another serious problem would arise if Russia were to succeed in occupying the whole, or parts, of the archipelago. The Swedish and Finnish possibilities to prevent Russian submarines from passing into the Bothnian Sea by laying mines and taking other measures in the Åland archipelago would be jeopardized. This would threaten maritime traffic between Sweden and Finland across the northern Kvarken Strait. It would also make transporting goods by sea from central Sweden to northern Sweden significantly more dangerous, transports that are important from both a military and civilian point of view. Civilian when it comes to transporting essential goods like food and petroleum products, military in terms of being able to bring units and supplies to Finland and northern Sweden. Being able to carry out transports to northern Sweden via the Bothnian Sea can be crucial for the defence of the High North, considering the vulnerable land lines of communication through Sweden. Between the Stockholm region and Luleå in the north there are ten major rivers, with few suitable crossings. Bridges have long been quite easy targets for various precision-guided weapons.

The Åland Convention of 1921 complicates Finland's, and thus NATO's, defence of the archipelago by prohibiting military presence in the archipelago in peacetime.[12] However, it allows the archipelago to be defended. The Swedish-speaking Uudenmaan Brigade, headquartered in Dragsvik on the Finnish mainland, has long had the task of quickly occupying and defending Åland in the event of war. Considering the size of the archipelago, 6 700 larger and smaller islands,

its geographical location and its importance for both Sweden and Finland, it should be a matter of course that Sweden also earmarks quite substantial assets with the primary task to defend the archipelago together with the Uudenmaan Brigade. One or two battalions of marines could be a start.

Saaremaa and Hiiumaa are rarely mentioned in the debate (at least not in Sweden), but the loss of the islands, with the consequence that Russia would have the possibility to deploy anti-ship and anti-air missiles there, which would have serious consequences for NATO's ability to reinforce Estonia by air or sea. It is often pointed out that Finland and Estonia together could hinder all surface maritime activities in the Gulf of Finland. That is true. However, Russia occupying Hiiumaa would mean that NATO shipping in and out of the Gulf of Finland would also be seriously threatened. The distance from Hiiumaa to Hanko in Finland is less than 100 kilometres, a fairly short distance for modern anti-ship missiles.[13] From Saaremaa, it would be possible to hinder all movements by sea in and out of the Gulf of Riga and also threaten traffic on Ventspils, Latvia's most important port on the Baltic Sea coast. The distance from Saaremaa to Ventspils is about 60 kilometres.

It is no coincidence that, despite the strong threat on the land border with Russia, which requires most of its military resources, Estonia is still acquiring anti-ship missiles.[14] In addition to contributing to the blocking of the Gulf of Finland, there is also a need to be able to meet attacks against coastal areas. Neglecting the defence of the islands would be a big mistake, and it is not a small task. Especially not for a country with a population of just 1.3 million. Saaremaa is almost the same size as Gotland, 2 600 km² and 3 000 km² respectively. Hiiumaa is almost twice the size of Bornholm, 1 000 km² and 590 km² respectively. Here, as in the case of Åland, there are good reasons to consider whether Sweden could play a role in strengthening the defence of Saaremaa and Hiiumaa already during a crisis, and also be able to contribute to retaking the islands in case that they have been wholly or partly occupied by Russia at the beginning of a conflict. Here too, as in the case of Åland, Swedish marines would probably be a suitable instrument with their organisationally included fast attack and landing craft. Depending on the situation in general, Finnish measures to contribute to the protection of Saaremaa and Hiiumaa should not be ruled out here either.

As an alternative, it would be interesting to study more closely whether the islands could be defended from the Estonian mainland using only various indirect firing systems such as artillery and drones. A method that has often been advocated in various contexts over the past hundred years, but which has rarely succeeded in practice. However, what we see in Ukraine today could be a technological leap that could perhaps make such a concept feasible. The distances at which the systems would have to operate are less than 100 kilometres, which would allow operations with a fairly wide variety of weapon systems.

The importance of *Gotland* and the danger that Russia might try to deploy long-range anti-ship and anti-air systems on the island, thereby making it difficult for NATO to bring reinforcements to the Baltic States by sea and air, has been given much space in the debate. There is a consensus that the island therefore must have an adequate defence. However, two aspects should be highlighted in this context. One that seems to disappear in the general euforia that units from allied

countries are training on the island, expected to contribute to the defence of Gotland. This can certainly be the case in situations where we have been given advance warning that a conflict may be imminent, and that our allies have units available at short notice. The problem with such a concept in the case of Gotland (and other islands in the Baltic Sea) is that the warning period before an attack can be very short. The speed of NATO's decision-making process should also not be overestimated.

Russia's ability to conduct landing or airborne operations in the Baltic Sea area after the outbreak of war will be limited. The ports from which the operations could be launched, Kronstadt and Baltishk (in the Kaliningrad exclave), will in practice not be possible to use due to NATO countermeasures. The Gulf of Finland will most likely be blocked by Finland and Estonia. Baltishk is less than 40 kilometres from Polish territory, and the channel out of Frisches Haff (the lagoon where the naval base is located) is likely to be mined by NATO at a very early stage of a conflict. Swedish submarines might have an important role in such an operation.[15] Likewise, it will hardly be possible for Russia to carry out any major air transport movements across the Baltic Sea in that situation. The best, perhaps only, opportunity for Russia to take Gotland is if that operation is one that starts the war, and that it can be carried out in a surprise attack.

This means that our, NATO's, planning for the defence of the island should be based on the operational idea that a surprise attack aiming at occupying the island must primarily be handled with assets permanently available on the island, without reinforcements, Swedish or from other allies, having to be sent there. Current planning for Swedish military presence on Gotland (according to the Defence Committee's recommendations and the Supreme Commander's budget proposal)[16] is insufficient. A mechanised battalion reinforced with an artillery battery and a company with anti-air missiles is not enough. Rather, we should talk about doubling that, a small brigade. And just as important, all units on the island should mainly be manned by personnel living on the island. It would be entirely possible, if you wanted to.

The population base on Gotland is enough to recruit (draft) up to about 5 000 people in wartime (about the number mobilized on the island during the Cold War). That should be enough to double the now planned organization. Certainly, it would mean that the number of Gotlanders who had to serve in case of war, proportionately seen, would be significantly higher than what would be the case on the mainland. But it should not be impossible to create incentives that made such an arrangement possible. Not everything has to be exactly the same across the whole country. As an interesting oddity: on Gotland, general conscription was introduced as early as 1812, "Gotland's nationalbeväring",[17] almost 90 years before the same thing happened on the mainland in 1901. Also, at that time based on the insight that the defence of Gotland places special demands on preparedness, there will be very little time to ship reinforcements from the mainland to the island before it is too late. That was a very clear experience of the Russian surprise occupation of the island in the spring of 1808.

The second aspect that is too rarely discussed are the possibilities Gotland gives us, NATO, when it comes to limit Russian freedom of action on and over the Baltic Sea. Or to put it another way: how can we use the island to increase the alliance's ability to defend the Nordic-Baltic region? Here are some

suggestions on how to use the island to increase the alliance's warfighting capabilities: a place to deploy sensors to give early warning on the mainland of approaching aircraft and cruise missiles; the island could also be a first line of defence for the mainland with advanced air defence systems; it is a good platform for signals intelligence; basing submarine hunting helicopters on the island to give them increased endurance; protect and support the alliances air assets operating over the Baltic Sea with long-range air defence systems; it could be a base for drones for both maritime surveillance and for operations in the Baltic States; one could deploy ground to ground missiles for hitting targets in the Baltic States on the island, it is a little over 500 kilometres to the Latvian-Russian border. Some of the tasks mentioned above were already relevant during the Cold War, such as using the island as a sensor platform. Today's weapons technology could give Gotland a much more important role today than what was possible then.

Bornholm's location in the southern Baltic Sea makes the island an optimal platform for mainly long-range anti-ship systems with the aim of preventing ships passing the Belts and the Sound from entering the Baltic Sea. The distance to the Swedish mainland is about 40 kilometres and to the Polish coast it is about 100 km. Today, relatively short distances for anti-ship missiles. Nor should the distances be a major problem for sensors based on the island, such as drones. From a Russian point of view, if they manage to occupy Bornholm, perhaps the biggest problem is that the island is so small. The possibilities to conceal bulky missile launchers with support systems are rather limited. However, the total ruthlessness of Russian warfare will likely lead to the use of civilian infrastructure such as schools, hospitals, etc, as "shields" for military activities and deployment of different weapons systems--something that probably will lead to some hesitation on the part of NATO to attack even clearly identified targets, a problem that will be very relevant not only on Bornholm. When it comes to the defence of Bornholm, the problems are similar to those discussed above regarding Gotland. For example, the island's own military potential, including the manning of the units that will defend the island, should be exploited as far as possible. Perhaps it would be worthwhile looking at how the problem was handled during the Cold War.[18] It must not be an attractive option for Russia to try to occupy the island just before or in connection with the outbreak of war in the Baltic Sea region.

Conclusions

Åland is a joint Finnish-Swedish problem where Sweden should make a substantial contribution to the defence of the archipelago. The importance of Saaremaa/Hiiumaa is rarely discussed in Sweden but is also a location where Swedish efforts could make a difference. In both cases, primarily with marines, something that suggests that this component of the Swedish armed forces should be expanded quite radically. The need to defend Gotland is not questioned in Sweden. However, there are reasons to review how the defence is organized and how the island could be used to increase NATO's warfighting capabilities in the Baltic Sea region. Bornholm's central location in the southern Baltic Sea means that the island should be given a defence model that is focused on averting a surprise attack, primarily with means permanently available on the island. To sum up, the islands in the Baltic Sea are not only places that need to

be defended to prevent Russia from being able to exploit them, but they are also an asset for protecting other parts of the Baltic Sea region, and they can and should also be used as platforms for various types of operations in support of the alliance's defence of the Baltic States.

Karlis Neretnieks, Major General (ret.). Former president of the Swedish Defence College/University, Chief of operations at the then Central Joint Command (mid-nineties) and Commander 18. mechanised brigade. He is a fellow of RSAWS.

Notes (English version)

10. Neretnieks, Karlis: "Nato och den nordisk/baltiska regionen – ett strategiskt och operativt bedömande", *KKrVAHT*, No. 2 2024, *https://kkrva.se/hot/2024:2/11-neretnieks-nato-och-den-nordiska.pdf*. The paper in *RSAWS Proceedings and Journal* is in Swedish, but a crude translation into English can be found on: Neretnieks, Karlis: "NATO and the Nordic/Baltic region – a strategic and operational assessment", *KarlisN.blogspot.com*, 2024-07-04, *https://karlisn.blogspot.com/2024/07/nato-and-nordicbaltic-region-strategic.html*.
11. There are several types of long-range surface to air systems, the Russian S-600 could serve as an example. The system has a range of approximately 500 km under optimal conditions and is designed to engage both ballistic missiles as well as aircraft, *https://en.wikipedia.org/wiki/S-500_missile_system*.
12. Ålands demilitarised status is regulated in several agreements, the most important being the Åland convention of 1921 and the peace treaty with the Soviet Union of 1940 (the common understanding of Åland's status was renewed in an agreement between Finland and Russia in 1992). A more in depth description of the treaties regulating Åland's demilitarised status can be found in *Ålands demilitarisering och neutralisering*, Ålands landskapsregering, *https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/dossier-demilitarisering-slutlig-uppdaterad-11-2-2016.pdf*.
13. Russia has several different types of anti-ship missiles, the supersonic P-800 can serve as an example. It has a range of 150-300 kilometres, it can be launched from land, ships or aircraft and has been used in Syria as well as in Ukraine. "P-800 Oniks", *Wikipedia*, *https://en.wikipedia.org/wiki/P-800_Oniks*.
14. Häggblom, Robin: "Estonia's Blue Spear AShM System achieves IOC", *Naval News*, 2024-02-12, *https://www.navalnews.com/naval-news/2024/02/estonias-blue-spear-ashm-system-achieves-ioc/*. The Blue spear anti-ship missiles, a modified version of the Israeli Gabriel missile. It is said to have a range of nearly 300 kilometres.
15. The Swedish Gotland class submarines have minelaying capacity. *http://www.kockums.se/en/products-services/submarines/gotland-class/*.
16. Armed forces budget proposal for 2025, ÖB budgetunderlag 2024 beteckning FM2023-24770:26 underbilaga 1, p. 4, *https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/budgetunderlag/budgetunderlag-2025/fm2023-24770.26-fm-bu25-ny-underbilaga-1.1-krigsorganisationens-utveckling-2025-2035-0.pdf*.
17. Gotlands nationalbeväring. The force consisted of approximately 7 000 soldiers, mainly infantry, but also an artillery component. "Gotlands nationalbeväring", *Wikipedia*, *https://sv.wikipedia.org/wiki/Gotlands_nationalbev%C3%A4ring*.
18. During the cold war there was an infantry battalion permanently deployed on the island. In case of wartime mobilisation, the battalion grew to a full brigade with three infantry battalions with necessary support elements by calling up local reservists. "Outline of the Danish Armed Forces at the end of the Cold War", *Wikipedia*, *https://en.wikipedia.org/wiki/Outline_of_the_Danish_Armed_Forces_at_the_end_of_the_Cold_War*.

Helårsprenumeration 2024:
900 kr (Sverige) 1.300 kr (Europa)
1.400 kr (övriga länder)
Lösnummer: 250 kr inkl moms exkl porto
ISSN 0023-5369
Grafisk produktion: Marie Brunnberg AB, Norrtälje
© Kungl Krigsvetenskapsakademien 2024